

تقریر درس خارج فقه الصلاة آیت الله اراکی دامت برکاته

مقرر	حجت الاسلام مرتضی اسدیان	جلسه	۷۳	تاریخ	۱۴۰۰/۱۲/۱۶
عنوان اصلی درس	نماز مسافر				
عنوان دوم	شرائط وجوب تقصیر				
شرط اول	قطع مسافة				
شرط دوم	قصد مسافة				
شرط سوم	استمرار قصد				
شرط چهارم	سفر، سفر معصیت نباشد				
فرع چهارم	حكم رجوع از سفر معصیت				

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطيبين الطاهرين

بحث امروز ما دربارهٔ فرع چهارم از فروع مربوط به «سفر معصیت» است.

ابتدا ایام میلاد سیدالشهدا علیه السلام، امام سجاد علیه السلام و حضرت سجاد علیه السلام را تبریک عرض می‌کنیم؛ همچنین در آستانهٔ میلاد حضرت ولی عجل الله تعالی فرجه الشریف هستیم، از آن حضرت عجل الله تعالی فرجه الشریف در انجام وظائف شرعی، اطاعت از آن حضرت عجل الله تعالی فرجه الشریف و عمل به آنچه رضای ایشان است استمداد می‌طلبیم.

فرع چهارم: حكم رجوع از سفر معصیت

این فرع دربارهٔ این مطلب است که، شخصی سفر معصیتی را انجام داد و به مقصد رسید و حالا قصد بازگشت دارد به محل شروع سفر دارد؛ سؤال این است که آیا بازگشت از سفر معصیت هم، سفر معصیت محسوب می‌شود یا خیر؟ که ثمرهٔ آن این می‌شود که اگر سفر معصیت باشد، باید تمام بخواند؛ در غیر این صورت، قصر بر او واجب خواهد بود. به جهت تبیین دقیق، این فرع را، به چهار فرض مختلف، تقسیم نموده و حکم هریک را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

فرض اول: رجوع پس از توبه از معصیت

این فرض درباره کسی است که به سفر معصیت رفته اما پس از آن توبه نموده است و شکی نیست در اینکه اگر پس از سفر معصیت توبه کرده باشد، دیگر عنوان سفر معصیت بر آن صدق نمی کند و عنوان معصیت از آن سفر زائل می شود؛ بنابراین در این حالت بر او قصر واجب خواهد بود^۱.

فرض دوم: رجوع از سفر بدون توبه با فرض مسافت بودن سفر بازگشتی

این فرض درباره شخصی است که از سفر معصیت باز می گردد اما از معصیت بودن آن توبه نکرده است. البته فرض این است که مسیر بازگشت او مسافت است. اما قصد اقامت و یا مرور به وطن، سفر قبلی او را قطع نموده است. با توجه به آنچه بیان شد این سفر سفر جدیدی است که می خواهد به خانه اش برگردد، در این فرض هم در بازگشت نماز او قصر است، به این دلیل که عنوان جدیدی است و عنوان معصیت بر این سفر منطبق نمی شود.

فرض سوم: رجوع از سفر بدون توبه با فرض مسافت نبودن سفر بازگشتی

این فرض مانند همان فرض دوم است، از این جهت که نفس سفر، سفر معصیت بوده، اما بازگشت او به وطن اصلی مسافت نیست؛ حکم این شخص این است که در بازگشت باید نماز را تمام بخواند، نه به این دلیل که سفر او سفر معصیت است بلکه به این دلیل که سفر او مسافت نیست، باید نماز را تمام بخواند، به این دلیل که سفر قبلی او با قصد اقامت یا با مرور به وطن، منقطع شده و این سفر جدید او هم مسافت نیست، بنابراین نماز را باید کامل بخواند به این دلیل که سفر او سفر به مسافت نیست.

فرض چهارم: رجوع از سفر بدون توبه و عدم مرور به وطن یا قصد اقامه

فرع چهارم درباره این فرض است که در بازگشت از سفر توبه نکرده و مرور به وطن یا مکانی که قصد اقامه دهه می کند هم نداشته است، حالا می خواهد برگردد؛ این بازگشت از سفر ادامه همان سفر است اما در مقطع رجوع از آن سفر است. در حکم این مسأله دو مسلک وجود دارد:

۱. مسلک اول: دیدگاه محقق قمی رحمته الله علیه و برخی دیگر از بزرگان

دیدگاه این دسته از فقها این است که، در رجوع، نماز او تمام است؛ زیرا ادامه همان سفر است و از آنجا که سفر، سفر معصیت بود، رجوع از آن سفر، سفر جدیدی نیست. عبارت صاحب عروه رحمته الله علیه چنین است:

۱. تحت یک عنوان کلی می توان گفت: «مادام که سفر او معصیت بوده وظیفه اش تمام است، اما از آن زمانی که توبه نمود و از تحت عنوان سفر معصیت خارج شد نماز او قصر خواهد بود».

به هر حال اختلاف در موضوع نکته‌اش این است که، این سفر، سفرِ «رجوع عن المعصية» است و فرق است بین «ذهاب الى المعصية» و «رجوع عن المعصية».

مقرر بیان ایشان در توضیح اختلاف عنوان باز هم عبارتی را می‌آورد که شبیه همان عبارت توضیح اختلاف موضوعی است، ایشان اینگونه توضیح می‌دهد که:

«لأنَّ عنوان سفر المعصية قد زال عن هذا السفر عند الرجوع»^۱؛

بیان ایشان در موضوع هم همین بود که می‌گفتند: «فإنَّ التمام قد أُنيط في لسان الروایات بسفر يكون معصية بنفسه أو بغايته» و بعد می‌فرماید: «شيء من ذلك لا ينطبق على الرجوع»؛ این بیان یعنی عنوان ابتدایی که «سفر المعصية» بود، منطبق بر «رجوع عن السفر» نمی‌شود و این غیر از تعدّد موضوعی است، زیرا تعدّد موضوعی به این معناست که رفتن ابتدایی «ذهاب الى السفر المعصية» بود اما این سفر بازگشتی «رجوع عن المعصية» است؛ اما در تعدّد عنوانی می‌گوییم که سفر یک سفر است اما عناوین متعدد به آن تعلق گرفته است به این معنا که، عنوان «سفر معصیت» و عنوان «مسیر غیر حق» و... دیگر بر راجع و کسی که دارد برمی‌گردد صدق نمی‌کند.

بنابراین «رجوع الراجع من سفر المعصية شيء» - یعنی یک عنوان است - که با عنوان ابتدایی «سفر المعصية» متفاوت است.^۲

شاهد بر حرف ما آن روایتی است که سابقاً مطرح نمودیم:

«وَبِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ السَّيَّارِيِّ عَنْ بَعْضِ أَهْلِ الْعُسْكَرِ قَالَ: خَرَجَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام أَنَّ صَاحِبَ الصَّيْدِ يَقْضُرُ مَا دَامَ عَلَى الْجَادَّةِ فَإِذَا عَدَلَ عَنِ الْجَادَّةِ أَتَمَّ فَإِذَا رَجَعَ إِلَيْهَا قَصَرَ»^۳؛

در محل خود در ذیل این روایت بیان نمودیم که تا زمانی که بر جاده است - مقصود اینکه تا زمانی که در صحرا به دنبال صید است - سفر معصیت است و باید تمام بخواند اما زمانی که رجوع کند و برگردد از آن معصیت دیگر نماز او قصر خواهد بود.

وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ

۱. موسوعة الامام الخوئي؛ ج ۲۰، ص ۱۲۲.

۲. حتی اگر هم عرفاً همان سفر اولی باشد باز هم حکم آن عوض خواهد شد.

۳. وسائل الشیعة؛ کتاب الصلاة، ابواب صلاة المسافرين، باب ۹، ح ۶.